

Dr. Fábián Pál

1922–2008

Ez év őszén elhunyt dr. Fábián Pál ny. egyetemi tanár, professzor emeritus, a nyelvtudományok doktora, az Eötvös Collegium tagja, a Padovai Tudományegyetem volt vendégtanára, akinek gazdag tudományos munkáját folyóiratunkban nem áll módunkban részletesen bemutatni, ezért kiemeltük életének azokat a mozzanatait, melyek a nyomdászokhoz, a nyomdászathoz kötődtek. És bizony ez sem kevés!

Fiatal olvasóink közül bizonyára sokan nem tudják, miért emlékezünk meg lapunk hasábjain Fábián tanár úr elhunytáról. Az idősebb (volt) kéziszedők, gépszedők, korrektorok és revizorok tudják, miért ez a főhajtás. Egy patrónusunkat gyászoljuk, akinek mérhetetlenül sokat köszönhetünk. Köszönhetjük elsősorban a mindennapi munkaeszközünk tökéletesítésénél, az egységes magyar helyesírás megteremtésénél végzett élenjáró és meghatározó munkáját.

Az ő kitaró munkájának, szervezőképességének (és bölcsességének) – számunkra oly fontos – első eredménye 1954-hez köthető. Ekkor jelent meg *A magyar helyesírás szabályainak* tizedik kiadása. Ez a szabályzat cezúra, választóvonal a magyar helyesírás négy és fél évszázados történetében. Az akadémiai szabályzat még a 20. század első felében sem adott biztos útmutatót a nyomdák és a szerkesztőségek számára. Ezért minden nagy nyomdában, kiadóban és az újságok szerkesztőségeiben más és más házi szabályzat alapján dolgoztak. Ha egy lapnyomdában több újság készült, a gépszedők és a korrektorok ugyanennyi szerkesztői utasítás alapján szedtek, korrigáltak. Ezen a kaotikus helyzeten változtatott az akadémiai helyesírás szabályzatának 1954-es, tizedik kiadása, melynek szervezője, a szabályok és a szójegyzékek egyik fogalmazója és összeállítója Fábián Pál volt. Az előkészítő tanácskozásokra meghívták az újságírók és a nyomdászok képviselőit is (akkor Szabó Lajos nyomdai revizor képviselte a nyomdászokat). Ez a szabályzat megteremtette helyesírásunk egységét. Ettől kezdve megszűntek a házi szabályok. Ez a tizedik kiadás olyannyira figyelem-

be vette a társadalmi és a mindennapi életben bekövetkezett változásokat, hogy 1984-ben, a 11. kiadásakor – melynek éltető motorja úgyszintén Fábián tanár úr volt –, csak finomítani kellett, az alap változatlan maradt. S hiszem, így lesz ez a 12. kiadásánál is.

Fábián Pál szoros és baráti kapcsolata a nyomdászokkal haláláig nem szűnt meg. Amikor mi, nyomdászok 1971-ben a *Helyesírási és tipográfiai tanácsadó* anyagát gyűjtöttük-rendszerezettük, tőle kértünk és kaptunk értékes segítséget. Nemegyszer összehívta a Helyesírási Bizottságot, hogy az abban szereplő vitás kérdéseket megnyugtató módon rendezni lehessen. Az, hogy ez a könyv sikeres lett, melynek hatása ma is érezhető, az ő hathatós segítségének köszönhető. Nem mellékesen: azóta is van állandó nyomdásztanácsadója a Magyar Nyelvi Bizottságnak (mely lényegében csak nevében különbözik a Helyesírási Bizottságtól).

A műszaki egyesületünknek volt egy kiváló – különösen az 1950-es és 1960-as években nagyszerűen működő – szakköre (az agilis Somogyi Dezső vezetésével), mely havonta tartott helyesírási vitadélután meghívott nyelvészek közreműködésével – nemcsak Budapesten, hanem a vidéki szervezetekben és nyomdákban is. Ezekben nagyon gyakran megfordult Fábián Pál, aki fáradhatatlanul igyekezett az alapvetően új szemléletű akadémiai helyesírás 1954-es, 10. kiadását társadalmi-

lag elfogadtatni (és magyarázni), mert kezdetben nagy volt az értetlenség és az ellenállás. Ez a gyümölcsöző kapcsolat jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy mindez fokozatosan megszűnjön, és végül a sajtó munkatársai nemcsak elfogadták, de bővítésére és finomítására javaslatokat is tettek, mely termékenyítően hatott a 11. kiadásra.

Az akadémiai helyesírás 10. kiadására – melyet finomított és valamelyest bővített a 11. kiadás – évről évre épültek a résztudományok helyesírási szabályzatai is: földrajzi, kémiai, ásványtani, katonai, műszaki, orvosi, növényrendszertani, állatrendszertani és más tudományágak szabályzatai. Ezeket is ott van Fábíán Pál kézjegye: ő gondoskodott arról, hogy valamennyi tudományág írása összhangban legyen az akadémiai szabállyal.

Nagyon sok nyelvészeti szakkönyvben – mint közreműködő – olvasható a neve. Ilyen például az *Idegen nevek kiejtési szótára* (1978), a *Keleti nevek magyar helyesírása* (1981) vagy az *Idegen szavak és kifejezések szótára* (1994). Gondosan őrködött azon, hogy valamennyi az akadémiai szabályzat előírásai alapján jelenjen meg. – Mindezekkel teljessé, egységessé vált a magyar helyesírás. Neve elválaszthatatlan az 1961-ban megjelent *Helyesírási tanácsadó szótártól*, az 1988-as *Helyesírási kézikönyvtől* és az 1999-es *Magyar helyesírási szótártól*.

Gazdag, termékeny, nagy hatású életpálya volt az övé. Széles spektrumú tudományos érdeklődéséből elég utalnunk két tanulmányára: *Nyelvünk a reformkorban* (1955) című könyvére és a magyar helyesírás történetének 18. század végi és 19. század eleji szakaszát feltáró – *Az akadémiai helyesírás előzményei* (1967) – tanulmányára. Életpályája során 18 könyvnek a szerzője, társszerzője vagy szerkesztője volt; tanulmányainak és cikkeinek száma több mint kétszáz. (Nem véletlen tehát, hogy tudományos munkásságáért tizenöt különböző kitüntetést kapott.)

Azonban számunkra, nyomdászok számára legfontosabb valamennyi közül az a bölcsességet és nagy erőfeszítést követelő tudományos munkája, melynek révén – visszafordíthatatlanul! – létrejött a magyar helyesírási egység. Létrejött ezáltal a mindennapi munkaeszközünk, az írás biztonsága (a kézirat-előkészítésnél, a szedésnél [a kopogásnál] és a korrektúraolvasásnál).

Az egyetemen végzett sokirányú munkája mellett (tanított leíró nyelvtant, jelentéstant, szóképzést, stilisztikát, helyesírást és nyelvművelést) hiányt pótló jegyzeteket és tankönyvi fejezeteket írt. Keszler Borbála, az egyetemen közvetlen mun-

katársa (aki a Magyar Nyelvi Bizottságban Fábíán tanár urat követte az elnöki székben), többek között a következőket írta Fábíán Pálról: „Értéket őrzött és értékteremtésre ösztönzött emberi tartásával és példájával is: fáradhatatlan szorgalmával, pontosságával, megbízhatóságával, igaz barátságával, önzetlen feladatvállalásával; a hálátlan, kevéssé látványos és nemigen méltányolt közhasznú munkák példamutató szervezésével és körültekintő véghezvitelével, ugyanakkor türelmével és kutatásra, publikálásra noszogató türelmetlenségével, s nem utolsósorban azokkal a szerényen elhallgatott harcokkal, melyeket megvívott a magyar nyelv ügyéért s értünk. Öröm volt vele találkozni, mert mindig tele volt derűvel, kedvességgel, s kellemes légkört teremtett maga körül. Jó volt látni optimizmusát, s hallgatni biztató szavait, hogy egy ügy nem akkor vész el, amikor elveszni látszik, hanem ha már nem hiszünk benne.”

„Fábíán Pál egész nemzedéke legszebb és legtermékenyebb éveit egy nehéz kor szorításában élte meg. Ebben az időben a legnemesebb feladat a nemzeti értékek átmentése, megőrzése és ápolása volt.”

Ő ezt egy mondatba sűrítette: *Helyesen írni és jó magyarnak lenni: ugyanaz.*

Végül engedtessek meg, hogy mint volt tanáromról és személyes kapcsolatunkról is megemlékezzem (hiszen őhöz haláláig tartó baráti kapcsolat fűzött). 1951–1952-ben a Cukor utcai Pedagógiai Főiskolán volt a tanárom. Később, 1971-ben a *Helyesírási és tipográfiai tanácsadó* elkészítésekor újra szorosabb kapcsolat alakult ki, így megismerhettem őt, nemcsak mint nagy tudású professzort, hanem egy nagyon szerény, barátságos, halk szavú, de odafigyelést kívánó, nem hangerővel, hanem érvekkel alátámasztott vitakészségű embert is. Hozzá kell még tennem: barátságosan és önzetlenül segítő ember volt. Amikor a *Kossuth Nyomda története* (1994) könyvemem dolgoztam, kértem, nézze át, jó-e a stílusa, fogalmazása. Azonnal hozzáfogott, pár nap múlva készen visszaadta. Tudta, hogy sürgős, ezért minden más munkáját félretette, és ezt a baráti munkát eléjük helyezte. Bármikor kértem, segítsen valamilyen helyesírási problémám megoldásában, mindig készségesen, barátságosan fogadott. Halála személyes fájdalom is.

Hiányozni fog mindannyiunknak!

Timkó György